

УДК 339

А.В.Вітюк
В.О.Сидорук

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНИ

*Вінницький національний технічний університет,
95, вул. Хмельницьке шосе, м. Вінниця, 21021 Україна*

Анотація. Комплексний аналіз теоретичних напрацювань та норм чинного законодавства України з питань державної митної справи. Дослідження митних формальностей контролю, оцінка специфіки виконання митного контролю, їх відповідність міжнародним нормам, правилам, стандартам та розробка обґрунтованого механізму митного контролю в Україні.

Ключові слова: митний контроль, митниця, законодавство, держава, декларація.

Аннотация. Анализ теоретических разработок и норм действующего законодательства Украины по вопросам государственной таможенного дела. Исследование таможенных формальностей контроля, оценка специфики выполнения таможенного контроля, их соответствие международным нормам, правилам, стандартам и разработка обоснованного механизма таможенного контроля в Украине.

Ключевые слова: таможенный контроль, таможня, законодательство, государство, декларация.

Abstract. Comprehensive analysis of theoretical developments and norms of the current state customs legislation. Investigation of customs formalities of control, assessment of the specifics of customs control, their compliance with international norms, rules, standards and development of a valid mechanism for customs clearance in Ukraine.

Keywords: customs control, customs, legislation, state, declaration.

ВСТУП

Одним із важливих елементів діяльності митної служби є митний контроль. У необхідності дослідження особливостей здійснення митного контролю багато в чому залежить ефективність роботи митної служби. Митний контроль в Україні здійснюється відповідно до митного законодавства України. Метою дослідження є виявлення змісту здійснення митного контролю, його основних видів та характеристик.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Важливою системою економічних та правових заходів забезпечення економічної безпеки та національних інтересів України виступає система митного контролю, котра відіграє важливу роль у формуванні митної системи країни.

Під митним контролем розуміють сукупність заходів, які здійснюються митними органами в межах своїх повноважень та з метою забезпечення дотримання норм митного законодавства [2].

Митному контролю підлягають усі товари та транспортні засоби, які переміщуються через митний кордон України.

Основною метою митного контролю є перевірка проведення митних операцій та дій відповідно до митного законодавства; дотримання фізичними та юридичними особами, які беруть участь у митній діяльності, встановлених митних правил та процедур, а саме порядку переміщення товарів та інших предметів через митний кордон України [2].

В міжнародному законодавстві виділяють два види здійснення митного контролю:

1. контроль за переміщеннями – заходи, які застосовуються до товарів та транспортних засобів до або після їх прибуття/вибуття, або коли перебувають під митним режимом, до моменту їх випуску;

2. контроль на основі методів аудиту – заходи, за допомогою яких здійснюється правильне заповнення декларації на товари та достовірність у них даних, при цьому перевіряються наявні документи, облікова документація та комерційна інформація, котра стосується декларування [2].

В Україні є митний контроль передбачає іншу класифікацію його видів, проте в своїй сукупності він також повинен виконувати ряд загальних функцій (табл. 1).

Реалізація зазначених функцій передбачає формування комплексної системи митного контролю, який є одним із напрямів державного фінансового контролю і здійснюється на різних стадіях виконання митних формальностей:

– до митного оформлення (попередній контроль) – шляхом надання митному органу попереднього повідомлення про намір здійснити переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон на основі оцінювання ризиків за попередніми митними деклараціями;

– під час митного оформлення (поточний контроль) – візуально із

застосуванням інформаційних технологій шляхом проведення формалогічного контролю, контролю зіставлення, контролю із застосуванням системи управління ризиками та в інші способи, передбачені Митним кодексом України;

– після митного оформлення (наступний контроль) – під час здійснення документальних перевірок дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи, у тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів у вигляді митного аудиту (наразі такий вид контролю є найбільш розповсюдженим у світовій практиці).

Таблиця 1 – Функції митного контролю

Функція	Зміст функції
Фіскальна	забезпечує справляння мита, податків та інших митних платежів;
Контролююча	дотримання митного та податкового законодавства у сфері ЗЕД;
Регулююча	запровадження ефективного механізму здійснення внутрішньо та зовнішньоекономічної політики, встановлення спрощених процедур щодо переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон держави;
Захисна	захист національних інтересів держави на внутрішньому та зовнішньому ринках, захист прав та законних інтересів громадян та суб'єктів ЗЕД;
Інформаційна	інформування органів управління та суспільства про види, способи та наслідки порушень у сфері ЗЕД;
Профілактична	виявлення, попередження та припинення порушень митного законодавства;
Управлінська	розробка та реалізація управлінських рішень з метою підвищення ефективності системи митного контролю.

Як бачимо, система комплексного контролю за переміщуваними через митний кордон товарами та транспортними засобами складається з послідовних контрольних-перевірних заходів, що базуються на широкому застосуванні методів аналізу ризиків як на етапах отримання даних про наміри здійснити зовнішньоекономічну операцію та митного оформлення товарів під час такої операції, так і після випуску товарів у вільний обіг. Такі основні елементи являють собою постійний суцільний процес, спрямований на забезпечення захисту економічних інтересів держави, усунення порушень митного і податкового законодавства.

Таким чином, митний контроль є різновидом державного фінансового контролю, він виконує низку вагомих у контексті фінансової та митної безпеки функцій і здійснюється відповідно до таких загальних принципів: законності, системності, систематичності, дієвості, економічності, прозорості та гласності. Окрім того, митному контролю притаманні й специфічні принципи, що відрізняють його від інших видів державної контрольної діяльності, а саме принципи вибірковості та мінімізації митних процедур під час митного оформлення на основі застосування методів оцінювання ризиків, всеохопності суб'єктів ЗЕД митним контролем у вигляді документальних перевірок стану обліку і звітності після митного оформлення, а також принцип безперервності, що передбачає здійснення такого контролю протягом всього часу здійснення господарської діяльності юридичною особою – суб'єктом ЗЕД [4].

Зауважимо, що застосування контрольних заходів вибірковим порядком відповідає головному принципу Кіотської конвенції – спрощення митних процедур і скорочення часу на митне оформлення. При цьому митні органи взаємодіють з іншими контролюючими органами, учасниками ЗЕД, уповноваженими економічними операторами та професійними об'єднаннями чи асоціаціями.

Митний контроль здійснюється безпосередньо посадовими особами митних органів в наступних формах: [6]

1. перевірка документів та відомостей, які надаються митним органам під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення;
2. митний огляд (огляд та переогляд товарів та транспортних засобів комерційного призначення; огляд та переогляд ручної поклажі та багажу; особистий огляд громадян);
3. облік товарів та транспортних засобів комерційного призначення;
4. усне опитування громадян та посадових осіб підприємства;
5. огляд територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних складів, вільних митних зон, магазинів безмитної торгівлі та інших місць, де знаходяться товари та транспортні засоби, котрі підлягають під митний контроль;

6. перевірка обліку товарів, які переміщуються через митний кордон

України та/або перебувають під митним кордоном;

7. проведення документальних перевірок з питань своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів;

8. направлення запитів до інших державних органів чи органів іноземних держав для встановлення автентичності документів, які передані митному органу.

Крім процедур митного контролю можуть здійснюватися також процедури санітарно-епідеміологічного, ветеринарного, фітосанітарного, екологічного та контролю за переміщенням культурних цінностей (табл. 2), у вигляді попереднього документального контролю в пунктах пропуску через митний кордон – органами доходів та зборів.

Таблиця 2 - Спеціальні види митного контролю

Вид митного контролю	Завдання, що покладаються на його використання	Документи, що потрібні для його здійснення або є результатом такого контролю
Фітосанітарний	Запроваджується з метою охорони території України від проникнення через кордон карантинних та інших небезпечних шкідників, хвороб рослин і бур'янів (карантинні об'єкти), що можуть завдати значних збитків народному господарству України	Нормативно-правовий акт
Екологічний	Забезпечення дотримання вимог законодавства про охорону довкілля всіма державними органами, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності і підпорядкування, а також громадянами.	Базисний нормативний акт, в якому можна знайти список потрібних для проведення екологічного контролю документів; Контракт; Товаротранспортна накладка; Дозвільний документ на експорт, імпорт (при необхідності); у випадку із вивезенням металобрухту, необхідно буде надати сертифікат екологічного контролю; якщо мова йде про деревину і про товари, виконані із деревини, то необхідно буде надати карантинний сертифікат.
Радіологічний	Виявлення фактів випадкового або навмисного несанкціонованого ввезення, вивезення та транзитного перевезення територією України джерел іонізуючого випромінювання у вигляді РР і ЯМ;	
Ветеринарний	Пропуск через митний кордон України товарів, продуктів тваринного походження, готових харчових продуктів, сировини тваринного походження, кормів тваринного та рослинного походження, кормових добавок, штамів мікроорганізмів, засобів захисту тварин, засобів ветеринарної медицини, а також предметів і матеріалів, що можуть бути носіями збудників інфекційних захворювань тварин, вирішується лише після проходження обов'язкового ветеринарного контролю.	Ветеринарне свідоцтво або ветеринарний сертифікат
Карантинний	Здійснення державного контролю за дотриманням особливого карантинного режиму і проведення заходів щодо карантину рослин при ввезенні, вивезенні, перевезенні, зберіганні підкарантинних матеріалів.	Карантинний сертифікат
Гомологічний	Посилення контролю за переміщенням коштовних, напівкоштовних та декоративних каменів походженням з України	Дозволом для переміщення вказаного вантажу є експертний висновок встановленої форми на бланках сурової звітності.
Санітарно-епідеміологічний	Санітарно-епідеміологічний контроль поширюється на продукцію, напівфабрикати, речовини, матеріали використання, передача або збут яких може завдати шкоди здоров'ю людей.	Протокол санітарно-епідеміологічної експертизи

Сам контроль за переміщення товарів через митний кордон здійснюється за принципом «єдиного вікна», а форми та обсяг контролю обираються на підставі результатів роботи системи управління ризиків.

Товари та транспортні засоби комерційного призначення перебувають від митним контролем з моменту його початку і до закінчення згідно із заявленим митним режимом.

У разі ввезення товарів та транспортних засобів на митну територію України розпочинається з моменту перетину кордону. У разі вивезення товарів та транспортних засобів митний контроль розпочинається з моменту пред'явлення товарів для митного оформлення та їх декларування.

Граничний строк перебування товарів та транспортних засобів під митним контролем не може перевищувати 180 календарних днів, крім випадків, які продиктовані особливими митними режимами [3].

Митний контроль займає важливе місце у системі державного фінансового контролю, адже саме через систему контрольно-перевірних заходів у межах митного контролю держава має забезпечувати економічну й фінансову безпеку, захищати власні національні інтереси.

Недосконалість митного контролю в Україні уможливило значне зростання тіньових обороток та стало однією з причин витоку значних “брудних” фінансових коштів за кордон та їх осідання в офшорних зонах. Посилення засобів митного контролю, особливо відродження у митних структурах підрозділів митного аудиту, дозволило значно підвищити ефективність митного контролю та стало на заваді фінансовому “знекровленню” України.

ВИСНОВКИ

Отже, митний контроль є важливим елементом митної справи, а в цілому це один з базових інститутів будь-якої економіки. Багато питань митного регулювання на сьогоднішній день залишаються спірними, невіршеними однозначно. Відсутність серед практичних працівників єдності думок, а також майже повна відсутність теоретичних напрацювань, серед науковців знижує ефективність застосування митного законодавства, призводить до неоднозначного трактування положень нормативних актів, що регулюють митну справу внаслідок чого зустрічаємо випадки, коли одне і те ж питання в різних митницях вирішується по-різному.

Сьогодні робота митних органів України спрямована на захист економічних інтересів нашої держави, боротьбу із злочинністю, забезпечення реалізації вимог митного законодавства України. Митні правила України дещо відрізняються від тих, що застосовуються в інших країнах, але в них, в цілому, враховуються положення міжнародних конвенцій з митних питань. Разом з тим, законодавчі акти, що були прийняті у перші роки незалежності, вже не відповідають вимогам сьогодення.

Але в загальному можна сказати, що механізм митного контролю у цей час функціонує досить успішно й має великий потенціал розвитку й удосконалювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція України // Відомості Верхов. Ради України. - 1996.- № 30. - Ст. 141.
2. Митний кодекс України від 11.07.2002 р. // Там же. - 2002. - № 38-39. - Ст. 288.
3. Про затвердження Порядку створення зон митного контролю та їх функціонування і Порядку надання дозволу на розміщення у зонах митного контролю споруд та об'єктів інфраструктури, що належать іншим, ніж митні, органам державної влади, які здійснюють контроль під час переміщення товарів через митний кордон України: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.12.2002 р. № 25.12.2002 р. №1947 // Офіц.вісн.України. – 2002. - №52. – Ст. 2370
4. Про затвердження Порядку відшкодування витрат, пов'язаних із залученням митними органами спеціалістів та експертів для участі в здійсненні митного контролю, та у справі про порушення митних правил: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 р. №574 // Офіц.вісн.України. – 2003. – №17. – Ст. 767.
5. Про затвердження Порядку визначення місця здійснення митного оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються резидентами та нерезидентами через митний кордон України: Постанова Кабінету Міністрів України від 2.3.04.2003 р. №584 // Офіц.вісн.України. – Ст.775.
6. Про затвердження вимог, яким повинен відповідати вантажний митний комплекс, автопорт, автотермінал: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.04.2003 р. № 476 // Офіц.вісн.України. – 2003. - №15. - Ст. 656.
7. Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 2002. - №9: Митна справа в Україні. – 448 с.

Сидорук Вікторія Олександрівна – студентка групи МЗД-176 факультету менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail:

Вітюк Анна Валеріївна – доцент кафедри менеджменту, маркетингу та економіки Вінницького національного технічного університету.